

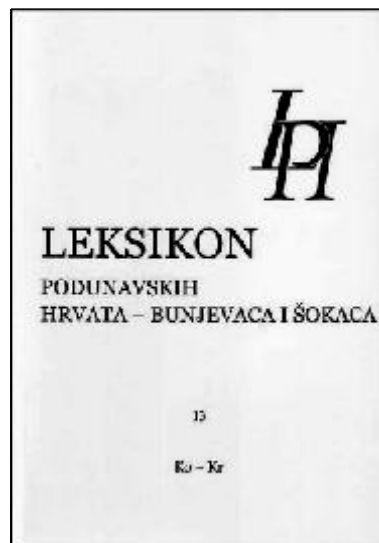
bačkih Hrvata Bunjevaca koji je dugo bio zapostavljen. Svojim radom, Hilda Heinrich dala je vrijedan doprinos istraživanju tradicijske kulture bačkih Hrvata Bunjevaca.

Bojana Poljaković Popović

Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca, sv. 13. (KO – KR), ur. Slaven Bačić, Hrvatsko akademsko društvo, Subotica, 2017., 162 str.

Trinaesti po redu svezak *Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca* u izdanju Hrvatskog akademskog društva iz Subotice, objavljen je gotovo četiri godine poslije dvanaestog i sadrži blizu 170 natuknica koje su djelo 57 autora iz Republike Srbije (Subotica, Tavankut, Mala Bosna, Sombor, Sonta, Bođani, Monoštor, Lemeš, Bereg, Kragujevac); Republike Hrvatske (Zagreb, Slavonski Brod, Rijeka, Umag); Bosne i Hercegovine (Sarajevo) i Mađarske (Budimpešta, Segedin, Pečuh), a tiskan je u nakladi od 1500 primjeraka.

Natuknice objavljene u ovom svesku *Leksikona* mogli bismo podijeliti u nekoliko područja. Jedno od njih, po broju natuknica opširnije, odnosi se na opće pojmove kao što su: *kocelj* – staro ime za alun (stipsu) odnosno kalijev alumijev sulfat dodekahidrat; *kokice*, *kokošinjac*, *kola* (prijevozno sredstvo, seljačko *parasničko* zaprežno vučno vozilo), *kolektivizacija* – kao dragovoljno ili prisilno udruživanje radi stvaranja oblika zajedničke organizacije i kontrole gospodarskih i drugih djelatnosti, s posebnim osvrtom na to kako je kolektivizacija ostavila teške posljedice na bunjevačke Hrvate koji su najvećim

dijelom bili vezani uz poljodjelstvo. Slijede zatim pojmovi kao što su *kole-ra*, *koliba*, *kolo* (ples), *kolonizacija*, *kolje* (kolac, pomagalo za prenošenje slame i sijena), *komarnik*, *komarnjak* (zaštitni zastor roditeljina kreveta u Bunjevaca), *komencija*, *kompa* (plovilo niska gaza za prijevoz preko rijeke), *komunizam* (s posebnim osvrtom na komunizam u bačkih Hrvata), *komušina*, *konda* (posebno spletena duga kosa u pletenicu, pokrivalo za glavu), *konfesija*, *konfesionalizam*, *konfiskacija*, *konkordat* (međunarodni ugovor između Svete Stolice i pojedine države), *kontra* (tamburaško glazbalo gitarskog oblika), *konzervativizam*, *kopun* (uškopljen pijetao), *korbač*, *korizma*, *korlat*, *koršo*, *kosa*, *kosir*, *košara*, *koštak* (dio pribora za čišćenje lule), *košulja*, *kóter* (koternjak) – u Bunjevaca ograđeni prostor od pruća, pokretni kokošinjac; *kožu*, *kraj*, *kravalj* – u svadbenim običajima podunavskih Hrvata (Šokaca i Bunjevaca) dar u hrani; *kreč*, *križ*, *križni put*, *krpara*, *kristina*, *kršćanski socijalizam*, *kršćansko* i *narodno udruženje*, *kršćanstvo*, *krumpirača*,

krunica, kruška, krušna peć, krušnica, kruv (kruh).

Osobito je zanimljivo područje etnologije i običaja vezanih uz podunavske Hrvate – Bunjevce i Šokce, a odnosi se na *kobanje* – tradicionalnu bunjevačku igru za mušku mladež; zatim na *koledu* – ophode skupine mladića (*koledara*) koji pjevaju posebne pjesme u božićno-novogodišnje vrijeme i uz izvedbu kratkih prikaza vjerskog sadržaja žele sreću pojedinom domu te rodnost usjeva i priploda, a zauzvrat ih domaćini daruju. Taj bismo običaj slobodno mogli usporediti s *Betlemarima* koji su u nekadašnje vrijeme po salašima i selima išli od salaša do salaša ili do kuće do kuće u naselju i pjevali božićne pjesme pod svjetlošću svijeeće u fenjeru. Danas se taj običaj prikazuje sporadično (župa sv. Roka u Subotici na misi polnoćki), ali odavno je mogli bismo reći izumro. Osim toga, tu su i sljedeće natuknice: *kolibice* – običaj izrađivanja i blagoslova objekta sličnih kolibama za blagdan Tijelova u šokačkih Hrvata; *kraljice* – obredni ophod mladih djevojaka uz pjevanje vezan uz blagdan Duhova (*Dova*) i običaj bačkih Hrvata koji su poprimili u XVII. stoljeću po dolasku u Podunavlje a koji se i danas njeguje na ovim prostorima; *Kraljičke pisme* – pjesme koje izvode *kraljice* tijekom ophoda na Duhove i *krvaća* – pučki običaj pijenja vina u Bunjevaca na blagdan Blagovijesti.

Kada su u pitanju toponimi (ekonimi i hidronimi), tu su sljedeće natuknice: *Kobino Selo*, nekadašnje malo salašarsko naselje sjeveroistočno od Mirgeša koje je nastalo u XIX. stoljeću; *Koćevi* (Koćevi salaši, Kočki salaši) – nekadašnje manje salašarsko naselje sjeverozapadno od Sombora, između Čatalinskog puta i

Nenadića; *Kolut* – naselje 25 km sjeverozapadno od Sombora, između Bezdana i Berega; *Kraljev Brig* – tradicionalni bunjevački naziv za većinski mađarsko selo kraj Subotice; *Krivaja* – rijeka.

Svakako najopsežniji dio *Leksikona* odnosi se na životopise povijesnih osoba odnosno svećenika, književno-kulturnih, političkih i drugih društvenih djelatnika. Tako su u 13. svesku obrađene sljedeće natuknice koje se odnose na svećenike, redovnike i redovnice: Aleksa Kokić – rođen u Subotici 14. listopada 1913. godine, preminuo na Cetinju u Crnoj Gori 17. kolovoza 1940. godine. Osim što je bio svećenik bio je i kulturni djelatnik, pjesnik, prozni i dramski pisac, esejist i publicist. Bio je iznimno nadaren i plodni spisatelj koji je poput djetinjega žara pisao poeziju protkanu „ljudima nizine“ s bačke ravnice na kojoj je i sam rođen jer je bio „pjesnik bunjevačkih bijelih salaša“, kako mu je i uklesano na nadgrobnoj ploči; Ladislav Kolonić – grof i kalačko-bački nadbiskup; Leopold Kolonić – kardinal, biskup, administrator Kalačko-bačke nadbiskupije i pripadnik hrvatske plemićke porodice Kolonić (Kolunić); Andrija Kopilović (1941.) – svećenik, kulturni i politički djelatnik i dobitnik gradskog priznanja *Pro urbe* 2000. godine i *Počasni građanin* 2006. godine; Anto Kopilović (1910. – 1986.); Marko Kopunović (1911. – 1984.) – prikupljao građu iz tradicije bunjevačkih Hrvata, prije svega običaje i pripovijesti; Roza Anuncijata Kopunović (1887. – 1956.) – redovnička poglavarica Družbe sestara Naše Gospe, rođena u Subotici; Marin Kovačev (1912. – 1998.) – isusovac i misionar; Josip Kovačević (1850. – 1902.) – franjevac, vjeroučitelj i vjerski

pisac; Marin Kovačić (1828. – 1903.) – profesor filozofije i teologije, franjevački redovnik; Lajčo Kozma (1897. – 1991.) – franjevac i svećenik rodom iz Tavan-kuta; Otilija Kramer (1919. – 1999.) – misionarka i redovnica Družbe Kćeri Božje ljubavi koju su zbog karitativne djelatnosti bez obzira na vjersku i nacionalnu pripadnost zvali i „Velika Sestra“; Lazar Ivan Krmpotić (1938. – 2006.) – svećenik, nacionalni i kulturni djelatnik, publicist koji je, među ostalim, ostao upamćen po pokretanju vjersko-informativnoga lista *Bačko klasje* 1978. godine koji je izlazio do 1993. godine, a obnovio je također i godišnjak *Subotička Danica* 1984. godine kojemu je bio urednik do 1994. godine. Osim toga, sakupljao je i istraživao bunjevačku etnološku i kulturno-povijesnu baštinu. Inicijator je osnutka *Pučke kasine 1878.* u Subotici 1998. godine. Njegov bogat vjersko-kulturno-znanstveni angažman i ljubav prema bunjevačkom rodu prekinut je prometnom nezgodom 2006. godine kada je tragično izgubio život; Svetislav Stjepan Krnjak (1940.) – franjevac i publicist.

Političari i društveni djelatnici: Mijo Kokić (1879. – 1947.) – odvjetnik i društveni djelatnik; Matija Kolar (1897. – 1971.) – odvjetnik i političar iz Berega; Grgo Kolić (1928. – 2007.) – političar iz Subotice; Antun Kopilović – Šogor, subotički političar rođen 1928. godine; Blaško Kopilović (1943. – 2009.), političar i gospodarstvenik; Nikola Kopilović (1915. – 1944.) – pravnik i stradalnica rata za kojega se ne zna mjesto gdje je poginuo niti gdje mu je grob, a u službenim evidencijama vodi se kao nestao; Tomo Kopilović (1929. – 1973.) – društveno-politički

djelatnik i savezni zastupnik; Ana Kopunović (1957. – 1996.) – društvena djelatnica koja je bila članica Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini kao i hrvatskih udruga, od kojih je do svoje smrti vodila Dobrotvornu zajednicu bunjevačkih Hrvata „Amor vincit“; Đuro Kopunović – subotički gradski dužnosnik, glavni gradski kapetan i gradonačelnik; Lajos Kossuth (1802. – 1894.) – revolucionar, političar, odvjetnik, vođa revolucije za neovisnost Mađarske 1848. – 1849.; Vojislav Koštunica (1944.) – pravnik i srbijanski političar; Grgo Križanović (? – ?) – visoki subotički gradski dužnosnik i senator; Ivan Krmpotić (1875. – ?) – političar koji je u vodstvu HSS-a Bačke bio od 1924. do 1929. godine; Juraj Krnjević (1895. – 1988) – političar koji je nakon smrti Vladka Mačeka izabran za predsjednika HSS-a 1964. godine.

Budući da je za opstojnost naroda i očuvanje kulturnoga i vjerskoga identiteta osobito bilo važno (kako u prošlosti tako i danas) pokretanje različitih kulturnih i književnih ali i vjerskih časopisa, hvale je vrijedno da je u ovom broju sveska zabilježeno nekoliko natuknica koje se tiču upravo tiskovina i periodike značajne za opstojnost podunavskih Hrvata. Među njima su *Kolendar* – pučki godišnjak za Slavoniju i Podunavlje koji je izišao za 1743. i 1744. godinu; *Kolo* – časopis za književna i kulturna pitanja koji je u različitim nakladnim serijama izlazio u Zagrebu od polovice XIX. stoljeća; *Kolo mladeži* – međuratno glasilo za katoličku mladež koje je izlazilo kao prilog *Subotičkih novina* od 1923. do 1929. godine a pojavljivalo se neredovito i u različitim oblicima; *Kolo mladeži* – katolički omladinski časopis

koji je izlazio 1939. – 1940.; *Korabljica* – hrvatski književni časopis uz čiji naslov stoji „prinosi za povijest književnosti u Hrvata“ a izašlo je ukupno osam brojeva od kojih je 4. bio posvećen Anti Sekuliću; *Kristova mladež* – katolički list namijenjen srednjoškolskoj mladeži izdavan ilegalno u Subotici 1947.; *Kritika* – dvomjesečni časopis „za kritiku umjetnosti i kulturnopolitička pitanja“ koji je izlazio u Zagrebu 1968. – 1971.

Ništa manji značaj nisu imale ni udruge, pokreti i različite druge organizacije kao što je *Kolo katoličke omladine* – neformalna udruga bunjevačke mladeži koja je djelovala u subotičkoj župi sv. Jurja nakon Prvog svjetskog rata; *Kolo mladeži* – kulturno-prosvjetna udruga subotičkih bunjevačkih sveučilištaraca na prijelazu XIX. u XX. stoljeće; *Kolo mladeži* – međuratna kulturna udruga subotičkih omladinaca čiji je osnutak najavljen 1930. godine; *Kolo mladih nevenaša* – neformalno društvo bunjevačke mladeži koje je djelovalo prije Prvog svjetskog rata; *Kraljice Bodroga* – izvorna pjevačka skupina Kulturno-umjetničkoga društva Hrvata *Bodrog* iz Monoštora koja je do sada izdala i dva nosača zvuka s pučkim pjesmama; *Križari* – katolički pokret i organizacija katoličke mladeži osnovana 1930. godine kao nastavak zabranjenog Hrvatskog orlovskega saveza nakon uvođenja diktature kralja Aleksandra 6. siječnja 1929.

Pisana riječ trajni je biljeg njegovanja materinskoga jezika i predstavlja svjedočanstvo jednoga vremena, a iz djela i životopisa književnika, publicista i kulturnih djelatnika mogu se iščitati različiti utjecaji i prilike u kojima su stvarali. Stoga ovo poglavlje obuhvaća imena kao što su: Tibor Kolozsi (1915. – 1980.) – subotički književnik, pre-

voditelj, povjesničar i novinar; Nikola Kokotović (1859. – 1917.) – novinar i pisac; Jakov Kopilović (1918. – 1996.) – subotički pjesnik, atletičar, kulturni i sportski djelatnik; Mirko Kopunović (1952.) – pjesnik i prozaist; Vladislav Kopunović (1917. – 1975.) – novinar, prozaist, scenarist; Katarina Korponaić (1957.) – novinarka i publicistica; Antun Kovač Pašin (Tuna) (1945.) – pučki pjesnik i kulturni djelatnik; Bora Kovačević (1919. – 1966.) – pisac i pravnik rodom iz Sombora; Antun Kovačić (1854. – 1889.) – književnik; Matija Kovačić (1921. – 1999.) – kulturni i društveni djelatnik i istaknuti rodoljub rodom iz Berega, a do svoje smrti bio je predvoditeljem kulturnoga gibanja hrvatske zajednice u Mohaču; Antun Kričković (1955. – 1995.) – novinar i dokumentarist iz Gare; Franja Krajniger (1931. – 2006.) – somborski kulturni djelatnik; Gjuro Kreči (? – ?) – knjižar i knjigoveža, istaknuti poduzetnik koji je objavio niz važnih djela za bačke Hrvate prije Prvog svjetskog rata, poglavito nabožne tematike za koja je zadržavao autorska prava; Antun Kričković (1929. – 2017.) – pedagog, umjetnik, folklorist, redatelj i koreograf iz Gare, a za svoj rad dobitnik je mnogobrojnih odličja R. Mađarske; Miroslav Krleža (1893. – 1981.) – književnik i leksikograf; Mario Krmpotić (1889. – 1962.) – nakladnik, publicist, pravnik, visoki državni činovnik; Stjepan Krpan (1922. – 1995.) – publicist i istraživač hrvatskih manjinskih zajednica; Blaž Krunic (1890. – 1955.) – publicist i kulturni djelatnik.

U *Leksikonu* su također obrađene i natuknice vezane uz glazbenike, slikare, glumce i druge umjetnike kao što su:

Stjepan Kolar (1936.) – grafički dizajner iz Batine; Andrija Konc (1914. – 1945.) – somborski pjevač šlagera, tenor, skladatelj; Petar Konkoj – glumac i lutkarski animator srednje generacije (1976.) rodom iz Subotice; Ivan Kopilović (1981.) – maneken; Stipan Kopilović (1877. – 1924.) – slikar čiji skromni broj sačuvanih radova odražava impresionističko-plenerističke sklonosti umjetnika dok se kasnije izražavao ekspresivnijom gestom i jarkim bojama; Geza Kopunović (1920. – 2003.) – poznati subotički glumac koji je, među ostalim, za svoj plodni glumački rad dobio Oktobarsku nagradu grada Subotice 1967., odlikovan je Ordenom rada sa srebrnim vijencem 1971., a Skupština općine dodijelila mu je zvanje *Počasni građanin* 1998. godine; Petar Kopunović (1894. – 1974.) – operni pjevač i glumac; Alen Kopunović Legetin (1974.) – orguljaš i zborovođa rodom iz Subotice a kasnije djeluje u Požegi (R. Hrvatska) kao orguljaš i zborovođa u crkvi sv. Lovre te kao pontifikalni zborovođa i orguljaš u požeškoj katedrali; Daniel Kovač (1966.) – kipar i sveučilišni profesor; Stipan Kovač (1946.) – samouki slikar; Eržika (Jelisaveta) Kovačević (1925. – 2012.) – subotička glumica; Anka Krišić (1922. – 1997.) – operna i narodna pjevačica iz Mohača.

Znanstvenici, sveučilišni profesori, učitelji i pedagozi, premda većina njih rođena na ovim prostorima, nisu svi uvijek djelovali u mjestu njihova rođenja i školovanja, ali su itekako ostavili trajni biljeg u znanstveno-istraživačkom području. Kada su oni u pitanju *Leksikon* obrađuje sljedeća imena iz znanstveno-odgojnoga područja: Mirko Kosić (1892. – 1956.) – sociolog, sveučilišni profesor i narodni zastupnik, rodom

iz Velike Kikinde; Konstantin Kostić (1886. – 1940.) – profesor i pravoslavni svećenik rodom iz Sombora; Lazo Kostić (1897. – 1979.) – sveučilišni profesor, pravnik, statističar, srpski politički emigrant; Ivan Kovač (1931. – 2010.) – učitelj, kulturni djelatnik i pisac, rodom iz Monoštora; Elizabeta Kovač Striko (1943.) – matematičarka; Josip Nikola Kovačić Šenkvički (1798. – 1878.) – pravno-povijesni pisac, arhivist, doktor filozofije; Martin Đuro Kovačić Šenkvički (1744. – 1821.) – pravno-povijesni pisac, doktor filozofije; Stipan Krekić (1938.) – pedagog, kulturni i društveni djelatnik iz Kačmara; Krista Križanović (1915. – 1958.) – prosvjetna i kulturna djelatnica, katolička aktivistica; Vita Križanović (1909. – 1946.) – katolička djelatnica, učiteljica; Dubravka Križanović (1943.) – znanstvena savjetnica iz Subotice koja živi i radi u Zagrebu, a u znanstvenom radu glavna su joj područja rada fiziološki i biokemijski procesi tijekom rasta tovnih goveda. Objavila je više od 30 znanstvenih i stručnih radova samostalno ili u suradnji; Tomislav Krekić (1966.) – sveučilišni docent, jezikoslovac, prevoditelj rodom iz Bajе; Olga Kronja (1953.) – kemičarka i sveučilišna profesorica rodom iz Subotice a živi i radi u Zagrebu.

Spomenut ćemo i liječnike: Josipa Kopilovića (1929. – 2000.) – subotičkog internista hematologa koji je ostvario zapažene rezultate u unaprjeđenju zdravstvene službe u sjevernoj Bačkoj; Lajču Kovača (1923.) – otorinolaringologa iz Subotice koji osim što je obnašao više dužnosti u liječničkim društvima, bio je i zastupnik u Skupštini Vojvodine; Marka Kovača (1941.) – liječnika, kardiologa, sveučilišnog profesora

rodom iz Berega koji danas živi i radi u Petrovaradinu; Martina Petra Krala (1735. – 1798.) – liječnika rodom iz Sombora.

Među podunavskim Hrvatima bio je i značajni broj sportskih djelatnika od kojih se u ovom svesku nalaze: Karlo Kopilović (1933. – 2009.) – košarkaški trener i sportski djelatnik; Lazar Kopilović (1954.) – atletičar iz Bođana; Stipan Kopilović (1920. – 1988.) – nogometaš i trener, nekadašnji tajnik i član, a kasnije i trener SDŽ „Spartak“ iz Subotice; Aleksandar Kopunović (1976.) – nogometaš iz Subotice; Boris Kopunović (1995.) – biciklist; Goran (Bobek) Kopunović (1967.) – nogometaš i nogometni trener; Lajčo Kopunović (1913. – 1987.) – kuglač; Marija Kopunović ud. Vig (1953.) – sportska gimnastičarka, gimnastička sutkinja; Nesto Kopunović (1911. – 1943.) – nogometaš i legenda subotičkog kluba „Bačka“; Tibor Kopunović (1964.) – hokejaš na travi; Ladislav (Laca) Kovačić (1942. – 2003.) – subotički novinar, pjesnik, pripovjedač, sportski zrakoplovac koji je uvršten među stotinu najboljih subotičkih sportaša XX. stoljeća; Dalibor Križanović (1974.) – tenisač i teniski trener; Robert Križanović (1974.) – sportski gimnastičar; Eta Krmpotić (1930. – 1996.) – atletičarka i rukometašica, Zlatko Krmpotić (1958.) – nogometaš i nogometni trener.

Opsegom najmanje jest područje gospodarstva te je u ovom broju *Lek-*

sikona obrađeno tek nekoliko imena iz toga područja: Lazar Kopunović Legetin (1926. – 2004.) – gospodarstvenik i društveni djelatnik; Josip Krajniger (1942.) – somborski gospodarstvenik.

Na kraju *Leksikona* nalaze se i dopune koje se odnose na prethodne sveske *Leksikona* i to sljedeće natuknice: Mira Bašić-Subašić (1953.) – pjesnikinja iz Bezdana; *belodrvac* – dijalektalni naziv somborskih Bunjevaca za bagrem); *bič*; *Croatia* – časopis na mađarskom jeziku koji je izlazio u Budimpešti 1906. godine; Dalibor Čutura (1975.) – rukometaš; Jelica Golić (1916. – 1989.) – književnica; *kandžija*; Kanižai Marija (1961.) – visokoškolska profesorica; *Kiralica* – nekadašnji naziv za Novi Segedin; *KM press* – interno glasilo Zavičajnoga kluba studenata bačkih Hrvata „Kolo mladeži“ iz Zagreba koji je izlazio u Zagrebu od 1. XI. 1994. do 15. XI. 2000. (ukupno 35 brojeva).

Sadržajem vrlo šarolik i bogat, 13. svezak *Leksikona* ostaje trajni svjedok jednoga vremena iz kojega i danas možemo učiti i nadahnjivati se djelovanjem brojnih povijesnih osoba ali i naših suvremenika koji svojim djelima bivaju čuvari baštine jednoga naroda i njegova doprinosa sveopćem društvenom razvitku, unatoč teškim vremenima u kojima su nekih od njih živjeli i djelovali.

Željka Zelić Nedeljković